

Marta Davouze



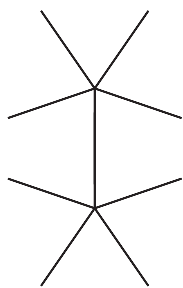
CELEJ FRANZ!

MLADÁ FRONTA



Marta Davouze

Celej Franz!



Marta Davouze

Celej Franz!

Mladá fronta

Text © Marta Davouze, 2017

Cover Illustration © Miroslav Jiránek, 2017

Inside Photo © Věra Koubová

ISBN 978-80-204-4737-1 (pdf)

Emě a Šimonovi

I.

Po několika zimavých a deštivých dnech působilo to nečekaně vydařené květnové odpoledne jako dar z nebes, který jitril netečné smysly, který probouzel chuť do života a touhu po naplnění polozapomenutých snů. Slunce osoušelo poslední kapky deště z kaštanů, jejichž kvetoucí větve vyčnívaly ze Střeleckého ostrova na most Legií a chvílemi svou omamnou vůní zasahovaly nozdry silněji než výfukové plyny. Na malostranském břehu bylo cítit šeríky od Petřína a z Kampy. Podmanivé vůně městského rostlinstva nikdo nevnímá, neboť se obvykle ztrácejí ve směsi rozličných, pro město typických pachů, ale v květnu po dešti lze zavřít oči a pobýt pár okamžiků na louce za babiččinou chalupou. Jako znovuzrozená se všechna vegetace nadechne a naplno rozvoní a člověk má sklón propadnout tomu čarovnému mámení a hodit za hlavu své povinnosti. Místo aby šel na schůzi, vypraví se s přítelkyní do Prokopského údolí a natáhne se do trávy, nebo jde s kamarádem do zahradní restaurace, zavdává si z orosené sklenice piva a pozoruje loďky plující po Vltavě.

Věra zřídka kdy podléhala romantickým náladám, ba dá se říct, že se jim skoro celý život bránila, ne snad jako iracionální lidské zhoubě, rozhodně však jako preludu, jenž se většinou zvrtné. Nicméně nemohla neucítit svěží májové vůně, které ji obklopovaly, nemohla se netěšit z hřejivého slunce a neuvědomit si, oč lákavější je představa procházky než představa jízdy přeplněnou tramvají. Podívala se na hodinky. Nikdy nikam nechočila pozdě, měla ve zvyku všude být aspoň o patnáct minut dřív. Do vnuččiny návštěvy zbývala hodina a půl. To nestačí, pomyslela si. V mládí by z Kamy do svého domu na Starém Městě došla volným krokem za necelou půlhodinku, ale teď už ne.

Mohla se klidně opozdit, zvláště proto, že vnučka měla klíče od bytu, a kdoví, jestli se nakonec neopozdí ona. Ale opozdit se, to by se naprosto vymykalo Věřině povaze. Když něco slíbila, hleděla to splnit za každou cenu, a jestli slíbila, že bude doma určitě v šest, musí tam být ve tři čtvrtě. Nerozhodně se zastavila nad schodištěm vedoucím z nábřeží do parku na Kampě, vábilo ji sestoupit dolů a nechat tramvaj tramvají, také ji začala tížit taška a zatoužila usednout na lavičku a složit ji vedle sebe. Po krátkém váhání shledala, že si může dopřát obojí. Chvíli si tu posedí a odpočine, a až pak půjde na tramvaj. Na to je času dost.

Sestoupila tedy dolů a zvolna prošla hlavním parkem. Ani se nenadála a byla součástí hotového procesí. Nebyla samozřejmě sama, komu se zachtělo procházky v přírodě. Naštěstí šlo většinou o turisty směřující ke

Karlovu mostu. Oddělila se od nich u velkého platanu a zabočila doleva na můstek přes Čertovku. V zadním parčíku byl klid a konečně i pár volných laviček. Navíc to odtud bylo blíž na tramvaj. Posadila se a vytáhla z tašky cigarety. Ani ji nenapadlo zabývat se otázkou, zda kouřit v takové chvíli neznamená znehodnotit pobyt na čerstvém povětří vonného parku, nebo zda se neprohřešuje proti svému křehkému zdraví. Proč taky. Jednak existuje milion daleko důležitějších otázek, jednak je úplně přirozené, že k plnému prožití prchavých chvil klidu a usebrání potřebuje každý z nás něco jiného.

Zprvu pokouřovala a nemyslela na nic, spíš se snažila zaplašit myšlenku na dalšího z nekonečné řady ctižádostivých germanistů a editorů, s nímž se po obědě sešla. Jen se tu a tam přesvědčovala, kolik je hodin, jestli má opravdu ještě dost času dojít na stanici tramvaje. Bylo marné se v duchu napomínat, říkat si, klid, nic se neděje, to bez problémů stihneš. Neuměla si být sebou jistá, sebejistota patřila k jí dost vzdáleným vlastnostem, které někdy obdivovala, někdy nesnášela u jiných.

Do parku přišla starší žena s kočárkem. Na první pohled babička na odpolední procházce s vnoučetem. Jezdila kolem dokola, pohupovala kočárkem, když se jí zdálo, že děcko zavrňelo, strčila mu dudlík. Po trojí promenádě zřejmě usnulo, poněvadž se usadila na vedlejší lavičce a pustila se do četby jakéhosi časopisu. Tato nikterak zvláštní scéna, jakou jsme schopni během pár minut nadobro zapomenout, způsobila Věře podivné mrazení. Najednou jako by jí něco řeklo: Vždyť

ona tou babičkou, kterou mi slíbila, že bude, nikdy nebyla!

Vzpomínky přicházejí a mizejí, jak se jim zachce. Nejednou si nedokážeme vzpomenout na událost zcela nedávnou, ale zřetelně se nám vynoří vzpomínka na situaci, k níž došlo před šedesáti či sedmdesáti lety. Nejenže víme, čeho se týkala, kdo se jí účastnil a co pronesl, ale vybaví se nám i barva a vůně toho dne, záclona vlající v okně, hra piana v sousední místnosti, tvar koláčů na stole, co měl kdo na sobě, co z něj vyzařovalo, jak chutnal jeho dotek. Věře na tu chvíli, co zbývala do cesty na tramvaj, bylo asi šest let a seděla ve vaně. Jako tři sudičky nad ní stály Kafkovy sestry a volaly jedna přes druhou:

„Valli, podívej, celej Franz!“

„No jo, máš pravdu, Elli! Ted', jak má ostríhané ty vlásky, je mu hodně podobná.“

Věrka poulila očička a podívala se lítostivě na mámu. Otlá vzala žínku a začala jí mýt zádička:

„Tak už ji netrapte. Pokaždé na ni zíráte jako na pokusného králíka. Vždyť si na strejdu možná ani nepamatuje.“

„Pamatuju,“ zaprotestovala Věrka vzpurně. „Byl na mě hodný a dělal se mnou skopičiny. A jednou mi přinesl ty dobré bonbónky.“

„Které?“

„Ty, co mi zakazuješ, aby se mi nekazily zoubky.“

„A spapalas je?“

„Spapala. Ale já mu říkala, že se po nich kazí zoubky.“

„A co on?“

„Smál se a říkal, že mi narostou nové,“ vycenila zuby a dodala: „A koukej, rostou!“

„Aha. Tak ukaž ručičku, ať ji můžeme taky umýt.“

Elli a Valli se opíraly o zeď a zálibně pozorovaly svou malou neteř. Pořád v ní viděly bratra. Když Valli odešla z koupelny, řekla Elli:

„Sama přece, Ottlo, vidíš ty Franzovy rysy. Věrka je, jako by mu z oka vypadla.“

„No a co? Proč by mu nemohla být podobná? Byl přece ze stejného rodu.“

„Tobě totiž není podobná vůbec, to už spíš Pepovi.“

„Třeba mi zas budou jednou podobné její děti.“

„Jaké děti, maminko?“ ohradila se Věrka. „Já nechci žádné děti. Mně stačíš ty. Nikoho jiného nechci!“

„Ale jdi, ty brepto,“ konejšila ji se smíchem Ottla. „Počkej, až ti bude dvacet. Pak uvidíš. Ani se nenaděješ a budeš máma jako já.“

„A ty mě pak opustíš?“

„Co tě napadá. Budu prostě babička. A táta bude děda. Jako je teď babička Julie a děda Hermann.“

„To bude ale zadlouho, vid’?“

„To víš, že zadlouho, nelámej si s tím hlavu. Vystrč nožičku, ať ji můžeme taky umýt. Myslíš, ty vědmo, že má po něm i nohy?“

„Ty jsi hrozná. Mluvily jsme o rysech tváře,“ řekla Elli.

„To jsem ráda. Ještě že tak.“

Věra se snažila spočítat, kolik let od té doby uplynulo. Číslo, k němuž dospěla, jí připadalo tak ohromující,

že se raději zvedla, že půjde. Když mījela tu neznámou babičku, řekla jí „na shledanou“ a maní nahlédla do kočárku. Byla v něm mrkací panna. Leckdo by se vyděsil, kdyby v kočárku spatřil panenku místo dítěte, ale Věra si uvědomila, že tu ženu zná, že ji párkrát viděla, někdy i se dvěma panenkami. Vozívá je ulicemi Malé Strany v prastarém kočárku, jaký se nejméně sedmdesát let nevyrábí. Rázem pochopila, že to nebyly žádné jarní vůně, nýbrž ten kočárek. To on přivolal nečekanou a nad pomyslení zřetelnou vzpomínku na dětství, při které se jí kromě slov, jež byla v té situaci pronesena a jež z jejího vyprávění znaly z paměti už i její děti, vybavily dávno zasuté podrobnosti. Tvar vodovodního kohoutku, barva žínky, kterou ji maminka omývala, Vallina tvídová sukně. Nebylo to důležité, avšak nesmírně překvapivé. Co všechno lidská paměť bezděčně zaznamenává, kdy a proč, pod jakým impulzem nám o tom dává zpětně vědět.

„Na shledanou,“ zašeptala na oplátku majitelka kočárku, přiložila si k ústům ukazováček a dodala: „Nesmíme Růženku vzbudit. Zdá se jí teď něco hezkého.“

„To je dobře,“ řekla šeptem i Věra.

Po pár krocích zpozorovala doktora Čermáka, který právě vycházel z Nostického paláce. Jako obvykle působil svěžím dojmem, vzorně upraven v obleku a kravatě, a jak Věru ihned napadlo, hladce oholen a příjemně naladěn. Nešlo se mu vyhnout.

„Jé, nazdar, Věro! Jak se máš? Měl jsem zrovna nějaké jednání na ministerstvu kultury. Představ si, že možná

finančně podpoří tu reedici mého překladu Kafkova Nezvěstného. Chce to vydat Melantrich.“

Věra se sice rozpomněla, že si nedávno bůhví proč začali tykat, nicméně cítila, že jí to není příjemné a že se do toho bude muset zase nějak vpravit:

„To by bylo báječné, gratuluju.“

„A co ty? Sešla ses s tím člověkem od Wagenbacha?“

„Jo. Byli jsme v Savoji na kafi.“

„No a co říkal, co říkal? Je něco nového?“

„Nic, co bys ty nevěděl, Josko.“ Vida, pomyslela si. Půjde to. „Promiň, trochu spěchám.“

„Jdeš na tramvaj? Můžu tě doprovodit?“

„Jistě.“

„Tak co po tobě vlastně chtěl?“

„Ále, znáš to. Pořád něco chtějí. Teď shánějí jednu fotku, jenže já ji nemám.“

„A jakou, jakou?“

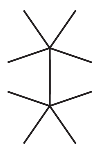
Na stanici Hellichova právě přijela tramvaj. Věra se vmísila do proudu pokřikujících studentů nedalekého gymnázia, který ji doslova vnesl dovnitř a zachránil před dalším výsledkem ze strany neúnavného badatele. Nepochybovala o tom, že jí tu otázku při nejbližší příležitosti položí znovu.

Nedávno jí jedna známá řekla, že na sobě pozoruje zvláštní věc. Čím je starší, tím starší vzpomínky se jí vracejí. Na rodiče, na dětství, jako by ten život mezi dětstvím a stářím ani neexistoval nebo neměl žádný význam, vybavilo se jí jasně schodiště v jejich vile, shora dolů šest schodů, odpočívadlo a vstup na toaletu, dveře

se otvíraly ven a za nimi byla vyvýšenina, takže mísa byla jako trůn, pak pět schodů, další odpočívadlo s vysokým oknem a květinovým stolkem, potom posledních sedm schodů dolů do haly s krbem. Na stěně mezi toaletou a oknem nástěnný obraz Libuše věštící slávu Praze.

Věra si uvědomila, že i jí se to stává čím dál častěji, vždyť jen před malou chvilkou se jí vybavily detaily dlouho již neexistující koupelny, které jí léta letoucí nepřišly na mysl, o nichž netušila, že je tam někde má, proč taky, nebyly ani trochu důležité. Nesrovnatelně důležitější bylo přece to, co se odehrálo mezi tím. Nebo nebylo? Hloupost. To jen samovolně pracující podvědomí člověku leckdy přinese, snad k útěše věkem znavené duše, sem tam nějaký ten střípek zrcadla minulosti, jež ve své době bylo zrcadlem budoucnosti, avšak na rozdíl od střípků mnohem později nalezených a dokonale naleštěných zrcadlem zamženým, neboť dítě obvykle nevidí svou budoucnost dál než do příštích prázdnin. Mladá žena možná o rok dál. Víc ne. Co jí to tehdy řekl? Zřetelně si pamatovala, jak byla rozechvělá a nejistá, jak nemohla pochopit, proč zrovna ona se stala předmětem zájmu tak významného člověka, co právě na ní viděl. A ačkoli svůj údiv nevyjádřila, byla jej tak plná, že z ní zřejmě vyzařoval, protože on na tu nevyslovenou otázku odpověděl:

„Vy jediná jste mi zněla.“



II.

Za normálních okolností by se slušelo pozvat ji při té příležitosti do kavárny, do Slávie nebo k Myšákovi, a položit jí otázku, kterou měl už nějaký čas na jazyku, nad vídeňskou kávou a Sachr dortem. Představoval si ji, jak způsobně ukrajuje dortík a vkládá ho do úst, těch milých úst, z nichž nikdy nevyšlo ven urážlivé nebo nepříjemné slovo, jež by mohlo někoho ranit, neboť jednou z jejich úctyhodných vlastností byla až nevýslovná laskavost. Jenže okolnosti nebyly normální, ba ani abnormální, nýbrž doslova zrudné. Se žlutou Davidovou hvězdou na hrudi měla do veřejných prostor, tedy i do kaváren, zákaz vstupu.

S vyhlášením takzvaného Protektorátu Čechy a Morava prakticky zanikla ústava svobodného československého státu zaručující všem občanům rovnost a stejná práva a na občany židovského původu začaly být nemilosrdně uplatňovány norimberské rasové zákony, jako tomu bylo v Německu a postupně všude tam v Evropě, kde se vlády zmocnili nacisté. O tomto hrůzném období

evropské historie, jež bývá nazýváno holocaust nebo šoa, byly napsány stovky knih, natočeny stovky hraných i dokumentárních filmů. Avšak nikdo, ať byl jakéhokoli původu, si to při nejlepší vůli nedokáže představit, nezažil-li to na vlastní kůži.

Karel to od počátku prožíval velmi těžce, ačkoli se ho to osobně nemuselo nijak zvlášť týkat. Byl áriječ z bohatého selského rodu a trávil příjemné časy svých nikdy nedokončených studií na filozofické fakultě mezi pražskou intelektuální smetánkou. Účastnil se debatních salonů a hojně navštěvoval kavárny, kam chodívali známí umělci. Tu do Unionky, tu do Café Louvre, do Montmartru či do Slávie. Patřil k bonvivánům, jací nechybějí na žádné zajímavé společenské události, kteří se sice neproslavili tak, aby se jejich jméno ustavičně ocitalo v odborných časopisech, ba dostalo se ještě před jejich smrtí do slovníků, tedy k těm, jejichž návštěvou bývá hostitelka nejvíc poctěna, nicméně jako znalec literatury a milovník umění byl všude rád viděn.

A náhle byl všemu konec. Přerušovaných studií u Alberta Pražáka a Jana Mukařovského sice litoval, věděl však, že člověk se vzdělává i jinak než docházením na přednášky a semináře Univerzity Karlovy, a tak ho mnohem víc popouzel samotný fakt, že nacisté zavřeli vysoké školy. Jak si ti skopčáci mohou dovolit sáhnout na naši Almu Mater? Někdy se převaloval na posteli a myslel, že vzteky pukne. A což teprve, když jeho blízcí kamarádi, které měl ze srdce rád a jichž si vážil, byli nuceni chodit s potupným žlutým znamením jako ocejchované

ovce! Nejednen z nich předtím ani nevěděl, že je židovského původu, jelikož jeho rodina nebyla nábožensky založená. Párkrát těsně před usnutím doufal, že se ráno probudí a s úlevou si uvědomí, že to byl jen strašidelný sen. Že to by přece nebylo možné! Leč kdykoli ve své mládenecké mansardě procitl, bylo mu zjistit, že to žádný sen není, že je to úděsná realita. Stačilo zapnout si rádio nebo vyhlédnout z okna na změt vinohradských střech, nad nimiž se na několika místech třepotaly vlajky s hákovým křížem.

Měl intenzivní pocit, že s tím musí něco udělat. Že nemůže sedět s rukama v klíně a nečinně přihlížet. Jel za matkou do Bezna a svěřil se jí se svým nejnovějším nápadem. Že totiž pojedou do Berlína a zastřelí Adolfa Hitlera. Třeba při nějaké přehlídce, až bude na tribuně. Matka spráskla ruce a zcela věcně mu oznámila, že Hitler je obklopen elitními střelci, a pokud Karla některý z nich na místě neskolí, určitě ho ušlape rozvášněný hajlující dav. Otázku, kde vezme zbraň a zda vůbec někdy nějakou zbraň držel v ruce, vynechala, neboť ji shledala bezpředmětnou. Nalila mu odlivku domácí slivovice na uklidněnou a nabádala ho k rozvážnosti. Byla to víceméně ona, ta rozšafná a pragmatická selka, kdo mu dal nový námět k přemýšlení, když nelidské řádění nacistů přirovnávala střídavě ke smrtelné epidemii nebo k lavině, proti nimž sebeudatnější jedinec nic nezmuže, které nedokáže zastavit, je však jeho křesťanskou povinností pomáhat postiženým a ochraňovat bezbranné, dokud to jde.

Seděl pak ve vlaku, nervózně, aniž pořádně věděl, co jí, žvýkal chleba se sádlem a častoval se v duchu rozličnými nadávkami, z nichž nejmírnější byly osel a hňup. Na chvíli i zapochyboval o užitečnosti svých univerzitních studií, která ho na tak prostou myšlenku nepřivedla. Asi se ne nadarmo říká „zdravý selský rozum“. Najednou měl ve všem jasno: bude ze všech sil pomáhat svým židovským přátelům. A první bude Ottla. Vůbec nechápal, jak se s ní Josef mohl rozvést a uvést ji v nebezpečí transportu. Nebyl žid, a kdyby se nerozvedli, možná by ji to zachránilo. Už když vystupoval z vlaku na Masarykově nádraží, jež tehdy neslo šeredný název Prag Hibernerbahnhof, byl Karel pevně rozhodnut oženit se s Ottlou Davidovou, a tak ji zachránit. Co na tom, že je o dvacet let starší, na svá léta ani trochu nevypadá, vždyť ona dokonce nevypadá ani jako židovka, a vůbec, nic není důležité, pouze ten papír, pouze ten oddací list s platným razítkem, jímž se bude moci všude prokázat.

V tramvaji myslel na to, jak jí bude to manželství nabízet. Bylo mu třicet a dosud žádné ženě sňatek nenabízel, měl však vžitou představu, že k takovému kroku je zapotřebí pořádně puget určený budoucí tchýni, které člověk hned u dveří políbí ruku a vyjádří své přání. To nepřicházelo v úvahu, jelikož Julie Kafková již dobrých osm let odpočívala na olšanském hřbitově. Jak tedy jinak? Jenom nakrátko, jen do okamžiku, než bezděčně pootočil hlavu a spatřil židovské spoluobčany namačkané na jediné jim vyhrazené plošině tramvaje,

si pohrával s myšlenkou na Sachrův dortík u Myšáka, kam prý ráda chodívala. Tam by to při troše zmužilos-
ti nejspíš dokázal. Říct Ottle, že ji už nějaký čas tajně
obdivuje, vlastně od chvíle, kdy jí ho Věra představila,
že se nediví, proč ji měl Franz ze všech svých sester
nejraději. Tam u Myšáka by bylo možné vyznat se jí ze
své platonické lásky, kdyby nebyli v rukou šílenců, kteří
z nich proti všem božím i přírodním zákonům udělali
dva odlišné živočišné druhy, kteří jeho jakž takž uzná-
vali za člověka, zatímco ona byla příslušnicí podřadné
rasy. Nemohl jí otevřít své nitro, protože úředně byla
vůči němu v podřízeném postavení. Těžko by uvěřila, že
jí má opravdu rád, už vzhledem k rozdílnému věku, na-
tož vzhledem k její situaci. Jakkoli upřímně myslel svůj
obdiv, věděl, že by ihned upadl v podezření, že přehání.

Asi dva týdny dumal nad tím, jak ji požádat o ruku,
aniž se zmíní o svých skutečných citech. Josef vás opu-
stil, ale nebojte, jsem tady ještě já a já vás zachráním.
Jako manželka árijce nebudete muset do transportu.
Ne, to by ji ještě víc ranilo, určitě Josefa stále miluje, nač
jí připomínat, jak se zachoval. Ottlo, asi vás můj návrh
překvapí, ale co kdybychom se vzali? Pomohlo by vám
to? Nejspíš tak nějak, ale pořád to nebylo ono, a věděl,
že není radno příliš dlouho otálet. Transporty jezdily
jeden za druhým. Doufal, že nic nezkaží, když z původní
představy o nabídce k sňatku zachová aspoň ten pugét,
i koupil jednoho dne květiny a zazvonil s tlukoucím srd-
cem u jejího bytu v Bílkově ulici. Ottla ho přijala vlídně,
pozvala ho dál a dala květiny do vázy.

„Posadte se, Karle. Jak se pořád máte?“

„Děkuju, jde to.“

„Nemám skoro nic, co bych vám nabídla, snad trochu kávy z melty?“

„Ne. Jste hodná.“

„Udělal jste mi velkou radost s těmi květinami. Tak krásné růže. To si ani nezasloužím. Kde jste je sehnal?“

„Tam u nás, ve Vinohradské tržnici. Vedle stánku se zeleninou mívají také květiny,“ odpověděl Karel a trochu nervózně poposedl.

„Zdáte se mi dnes nějak nespůj. Stalo se něco?“

„Přišel jsem vás požádat o ruku, Ottlo. Myslel jsem, že květiny k tomu patří.“

„To jistě. Ale co vás to napadlo?“

„Doslechl jsem se, že jste se s Josefem rozvedli, a chtěl jsem vám pomoci. Když se za mě provdáte, nebudete muset do transportu.“

Ottla sklopila oči a zvažněla. I když se jí po celý život přičilo komukoli se vysmívat, neboť měla duši ochránkyně slabých, téhle nabídce by se ještě před nedávnem zasmála. Sice by to asi nevyjádřila nahlas, ale pobavilo by ji to. Teď jí však na mysli vytanula jediná věta: Jaká útěcha v hoři, milý bože, když jsi nedopustil, abych propadala beznaději, a dovolils mi znát, že lidé s dobrým srdcem stále existují. Podívala se na Karla, který trochu připomínal jelimánka na prvním rande. Vrtěl se jako na trní a třel si dlaně o kalhoty. Bylo zřejmé, že je nespůj. Ottla cítila, že pro tu chvíli je to ona, kdo by měl podat pomocnou ruku:

„Páníčku! To jsou mi věci. Ani nevím, jak vám poděkovat, Karle. Můj otec by patrně řekl: Klobouk dolů, pane. Ne, ale bez legrace. Jste opravdu odvážný muž a pravý přítel. Nemohu z mnoha důvodů vaši nabídku přijmout, ale byla bych nerada, kdybyste myslel, že si jí nevážím. Já, já nejenže si jí vážím,“ zajíkla se a bylo vidět, že jen stěží hledá slova, kterými by nejlépe vyjádřila své pocity. Vmžiku se však její rysy uvolnily a ona se na něj usmála tím svým typickým vlídným úsměvem, jež nelze ztratit ani ničím zlým poskvřnit, protože vyvěrá z vnitřního duchovního světa, a její kulatá tvář prozřetelná oním úsměvem se podobala sluníčku, jaké nechybí na žádné dětské kresbě: „Nejenže si jí vážím, ale dojala mě, věřte mi, a zahřála mě u srdce, protože jsem myslela, že rytíři už existují jen v pohádkách.“

„Tak proč ji nemůžete přijmout? Říkala jste z mnoha důvodů. Mohu znát aspoň jeden?“

„Byl jste poněkud rozechvělý, když jste přišel, což teď chápu. Proto jste si asi nevšiml, že támhle na jídelním stole úplně nepatříčně leží kufr a vedle něj váhy.“

„Proboha, snad už nebalíte?“

„Musím. Dostala jsem předvolání do Radiopaláce na příští úterý.“

„Už příští úterý odjíždíte s transportem? To není možné!“

„Bohužel je to jisté. Je pozdě cokoli měnit. I kdyby se někdo odvážil nás za této situace oddat, nic by to nepomohlo, můj milý Karle. Jsem na přísně kontrolovaném seznamu, mám pořadové číslo, nelze se před tím

schovat. Město nesmím opustit, a i kdybyste mě odvezl a ukryl někde na venkově, stejně mě najdou a zavraždí nejen mě a vás, ale celou moji i vaši rodinu.“

„Hm. Není východiska,“ spíš vydechl, než vyslovil Karel a složil hlavu do dlaní.

„Nesmíte si to tak brát. Třeba to nebude nic hrozného. Na obci říkali, že nás potřebují na práci, tak budeme pracovat. Já se žádné práce nebojím, nejsem přece nějaká městská fiflena. Vždyť víte, že jsem pracovala i na statku.“

Karla opanoval pocit viny. Přišel jsem pozdě, říkal si, pozdě! Možná ještě před týdnem by se bylo dalo něco napravit. A já hlupák váhal, místo abych za ní šel co nejdřív, hned, jak jsem se dověděl o jejím rozvodu. Vzhlédl a zeptal se zkrroušeně:

„Takže už vám nemohu nijak pomoci?“

„Ale ano. Pomohlo by, kdybyste mě doprovodil k transportu, aby se mnou holky nešly samy. Josef tam nemůže. Víte, Josef mě neopustil, jak si zřejmě myslíte. Rozvést se, to byl můj nápad, a rozešli jsme se jen tak na oko. Nikdo kromě teď vás to neví, ani holky. Bojíme se, aby se někde neprořekly, a raději je necháváme v přesvědčení, že se ke mně jejich táta nezachoval čestně. Přijdou každou chvíli z nákupu, tak ani muk.“

„Ale proč to všechno? Proč tak riskujete?“

„To nemůžete pochopit. Jste svobodný muž, nedovedete si představit, jak uvažuje matka. Že v jejím srdci jsou a zůstanou vždy první její děti. Smíšené manželství není zárukou, že děti zůstanou ušetřeny, ale když

budou žít s árijským otcem bez židovské matky, mají větší naději.“

„To víte jistě?“

„Jistého dnes není nic, ale informovala jsem se. Zatím to tak chodí.“

Na to už nebylo co říct. Zmlkli a pohroužili se do svých myšlenek. Tísňivé ticho jen občas narušovaly vzdálené zvuky pouličního ruchu. V patře nad nimi se patrně cosi opravovalo, protože sem tam zaslechli tukaní kladívka. Ve vedlejším bytě někdo začal cvičit na piano, asi ale v zadním pokoji, poněvadž hudba se ozývala tlumeně a útržkovitě. Po přehrávce dvou mollových stupnic Karel stěží rozeznal pár akordů Beethovenovy Patetické. Řídkými záclonami do místnosti pronikaly přívětivé paprsky podvečerního slunce. Všechno to působilo útulně a byla by rozkoš společně trávit tak pokojné odpoledne, kdyby pár kroků od nich neležel ten kufr, k němuž se taková idyla nehodila, jemuž vůbec neodpovídala. Nebe se mělo zatáhnout temnými mraky, mělo se strhnout boží dopuštění, hromy a blesky měly převzít vládu nad celým městem, nad celou zemí, nad celým kontinentem!

Odsouzení bez procesu, napadlo Ottlu. Kolikrát jen bratrovi vyčítala, že jeho vize jsou příliš bezvýhodné, že to vůči čtenářům není fér, že člověk potřebuje mít aspoň jiskřičku naděje! Ani jí moc neoponoval. Pousmál se a začal mluvit o něčem jiném. Jako by věděl, že skutečnost může být daleko horší. Dobře že se nedožil doby, kdy by mu musela dát za pravdu. O takovou satisfakci by jistě nestál.

Karel myslel na to, že v nejbližších dnech navštíví Josefa, aby ho trochu povzbudil. Musí pro něj být hrozné žít o dva bloky dál, sám bez rodiny, navíc v takovém ponížení, kdy jím pohrdají vlastní dcery. Ottla s tím živě souhlasila. Ano, potřebuje cítit podporu také odjinud než od ní, vždyť i pro něj je to oběť. Rozhodla se, že přece jen udělá trochu kávy, a odešla do kuchyně. Vtom zarachotil klíč v zámku a slečny Davidovy vstoupily do bytu a kromě naplněné síťovky přinesly i závan svěžího, trudnými myšlenkami nezatíženého vzduchu. Hned ode dveří hlásily:

„Maminko, máme všechno, lístky nám vystačily! Jé, dobrý den, pane Projsa.“

„Rukulíbám, ctěné slečny,“ odvětil Karel dvorně a povstal.

„Sed'te, Karle,“ nařídila Ottla a postavila na stolec dva parádní hrníčky. „Když už ta válečná káva za nic nestojí, tak ať si aspoň vychutnáme krásu míšeňského porcelánu. A peníze vám taky vystačily?“

„Trochu nám chybělo,“ řekla Věra.

„Ale máme všechno. I od paní Vyhnálkové,“ doplnila Helenka.

„Aha, tak jste to vzaly na dluh. Hlavně to neříkejte tatínkovi, víte, jak je vznětlivý.“

„Ne, mami, právě že ne, nebylo to na dluh,“ spěchala Helenka, aby byla první, kdo přinese tu dobrou novinu. „Paní Vyhnálková nám řekla, že jí nemáme nic platit, že to je dárek pro maminku, když musí do toho Terezína. A ještě řekla, abychom vyřídily, že ti vinšuje hodně štěstí a aby ses nám v pořádku vrátila.“

„To je hodná. Až se vrátím, nějak jí to vynahradím. Ale ani tohle tatínkovi radši neříkejte. Sice pořád chce, abychom šetřili, a hlídá každou korunu, jenže abychom vypadali jako nějakí žebráci odkázaní na milodary, to by ho mohlo dopálit ještě víc. Tak o tom pomlčte, ano?“

„Nemusíš se bát. Stejně sem chodí jen na obědy a už se skoro ani nebavíme.“

„Mami, já pojedou s tebou,“ vyhrkla najednou Helenka. „Jsem skálopevně rozhodnutá. Nenechám tě v tom samotnou. To nevadí, že mi ještě není jednadvacet. Vždyť berou i děti.“

„Přestaň, Helen. Chceš snad být historicky první, kdo se dobrovolně přihlásí do transportu?“ zeptala se Věra. „Neblázni a nepřidělávej mamince starosti.“

„Ale já tu nechci zůstat s tím zrádcem!“

„Takhle bys o tátovi mluvit neměla,“ napomenula ji Věra. I když se na otce taky hněvala a myslela tehdy, že nebude nikdy schopná mu odpustit, nazývat ho zrádcem, to zas ne, to na ni bylo moc: „Zvlášť ne ty, jeho mazánek.“

„Já že jsem mazánek?“

„Mohly byste přestat, prosím?“ zakročila Otlta nejprísnějším hlasem, jakého byla toho dne schopna. „Podívejte se, co děláte. Pan Projsa se sbírá k odchodu. Ani ještě kávu nedopil.“

„Ne, to není proto, že se slečny do sebe trochu pus-tily. Půtky mezi sourozenci – kde nejsou? Ale mám za půl hodiny nějakou schůzku a nerad bych přišel pozdě. Musím se rozloučit.“

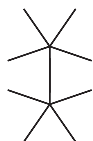
„Jsme domluveni?“ tiše špitla Ottla, když mu otevírala dveře na chodbu.

Políbil jí ruku a řekl: „Bez obav. To je to nejmenší, drahá. V úterý tu budu včas.“

Ottla překročila práh a ustoupila za zavřenou polovinu dveří, aby na ni zevnitř nebylo vidět. Přitáhla Karla za rukáv blíž k sobě a pošeptala mu:

„Jste-li opravdu odhodlán někoho z mé rodiny zachránit, ožeňte se s Věrou.“ Zlehka ho políbila na skrář a dodala: „Možná by pomoc potřebovala víc Helenka, ale Věra má už potřebný věk. Může se provdat i bez souhlasu rodičů.“

Karel ani nestačil polknout, jak rychle se za ní zaklaply dveře.



III.

„Bože, proč jsi ve své nekonečné moudrosti vytvořil něco tak obtížného a naveskrz nepotřebného, jako je moucha,“ pomyslel si Erik, když se asi podesáté ohnal po mouše, která ne a ne mu dát pokoj. Bzučela mu kolem hlavy, usedala na slovník nebo na papír zasunutý v psacím stroji. „Pavouci a ptáci by si jistě našli i jinou výživnou potravu. Kdyby ta odporná havěť aspoň nebzučela. Ať si tedy poletuje, jestli jinak nedá, ale proč musí u všech rohatých ještě bzučet?“

Popadl slovník a bacil s ním mouchu, která se uvelebila na stránce překladu E. T. A. Hoffmanna, na němž právě pracoval. Dosáhl však pouze toho, že válec psacího stroje poskočil, zacinkal a dojel na začátek. Moucha skoro až zvesela ulétla. A jako by ji ta hra začala bavit, vyzývavě si sedla právě na slovník, jenž coby nástroj sebeobrany selhal na celé čáře. Erik si uvědomil pošetilost svého počínání. Chvilku uvažoval o složených novinách a o plácačce na mouchy, která se jistě nacházela někde v komoře, ačkoli bylo zapovězeno ji používat, poněvadž